

2

14

אזכור משה

ע"מ כל הס"ת כולה נכתבה ע"י משה מפי הגבורה כל אות ואת מביט, ומי שאומר שאיכא אפילו רק אות אחת שכתב ביה בעצמו הוא כופר בתורה ובכלל כי דבר ה' בזה, וכ"כ מי שיאמר שאיכא איזה דבר שאף משה לא כתבו אלא אחרים או שבאו אחרים והחסירו זה מן התורה שהם כופרים בתורה ובכלל כי דבר ה' בזה וכשיבא אחד ויאמר שלוי צוה ה' לחסר או להוסיף אפילו רק אות אחת הוא נביא הכקר שמיתתו בחנק בראית ברמב"ם פ"ט מיטה"ת ה"א.

15

פ"ב ל' יפוצה פחסי' על הקורה וצ"י

20 וישם את אפרים לפני מנשה. פי' אבי לא על יעקב נאמר כי על משה, וישם משה את אפרים לפני מנשה בראש דגל בעבור שיעקב אמר ואחיו הקטן יגדל ממנו ויהושע כתבו [או] אנשיי כנסת הגדולה, שא"ת משה כתבו היה לו לומר ואני ימתי את אפרים לפני מנשה כמו שיש אחרים, ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך ופי' אבי משה כתבו בשנת תרבעים בעבור שמשח ידע שיעקב אמר י' אפרים ומנשה כראובן ושמעון

עד ל' נסמך תרס שאין לו דבא על כל מים כהנה כתיבה משיי שהקדוה שחזרו הכמים הם מתקנה עולם כ"ס (הס"ס) נחמ"ס שר"י (תמ"ל) [נפסקי כח"ס] נחמ"ס פ' כל קרנעו (ע"ב) ח"ל כעכח מלא הסוס פשה נקדוה וחבר אם יאמר משכ למס נקדה יאמר סלא לא מתקדי מכל"י

יהיו לי, לכן נתתי לו לחצי שבט המנשה ממלכת עוג בבשן (וממלכת סיחון מלך האמורי) י' שמשח הרגו, שמן הדין כל מה שנטל אפרים בארץ היה לו להיות לאפרים ומנשה, נמצא כל חלק מנשה יתר על אפרים בעבור הגבורה, ומשה אמר כבר התחלתי במצוה ונתתי לחצי שבט מנשה מה שנתתי, לכן מה שצויתי ליהושע ולשנים עשר החולקים את הארץ ליתן לאפרים כאחד מן השבטים ולחצי שבט המנשה כפי חלק המצנא.

16

אזכור משה

וממלא מה שכתוב למ"מ שפי' אביו דויסם את אפרים לפני מנשה כהנה על משה שאפרים היה בראש דגל שא"כ ותקשה לו דהיה לו לומר ואני סכתי את אפרים לפני מנשה כלכן מסיק דיהושע כתבו או אנשי כנע"ג כתבו, הוא כפירה בתורה על פסוק זה שלא כתבו ככה מפי הגבורה, ובכלל הם דברי סתות וכי משה סידר הדגלים הא הקב"ה סידרם כפופרש בקרא בפ' במדבר ככל אשר צוה ה' את משה כן חנו לדגלים וא"כ אף לפי אשר לא קאי על משה אלא על הקב"ה ולא קשה כלום אף במשה כתבו, ונמצא שהמזיף היה רשע ואפיקורס וגם שוטה.

17

פ' רפ"ו הוצה פחסי' על הקורה סק

17) או ישיר ישר' את השירה הוואת. פי' מ"א י', זהו הלל הגדול שלאחר שניצולו מסיחון ועוג ועברו נחל ארנון או נעשה זה השיר ובחומש היה כתי' אלא שדוד המלך הסיר כל מזורי יתמי' של משה שבחומש חיברו בספר חתלים שלו. ותדע לך י' נותן לחם לכל בשר על מן אמרו וסיחון ועוג הוכיר על כן הוכיר לסיחון י' מלך האמורי כל"ח, י' נותן לחם לכל בשר כל"ח, י' הדוד לאל השמים כל"ח, פי' שהמטיר להם לחם מן השמים. בא יהושע והוסיף ועשה מזמור שיני שדומה לזה, י' שעומרים בבית י', והוסיף רק חדוש אחד י' ולכל ממלכת כנען, פי' על ידי נס זה נעשה. וכשדוד כיבש את ציון הוסיף גם הוא שיטה אחת י' ברוך י' מציון שוכן ירושלים הללויה.

18

אזכור משה

וכן משי"כ דשירת ישראל על הבאר היה לא עלי באר שנכתב בתורה אלא הלל הגדול זה היה כתוב בחומש אלא שדוד המלך הסיר סידה זו מן התורה חיברו בתהלים הוא כפירה היותר גדולה בתורה דבר

הוא סתה י' והיא תראה את ערותו. את אבה היא מחללה. (בקנאות) ונסתרה והיא נבמאה (והיא לא תפשטה). או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אישתו והיא לא נבמאה:

10

אזכור משה

כתבת כד. משום שגורא הסופר חיקן התורה במיקון סופרים כפי הנוך דוק ותמלא, ובפסקו זה יש משמעות שהנפחדת לה' וגוי כפשוטו שרין זה לפעם מן קודם שגברו את הירדן וכן לאחר שגברו את הירדן הדין שיה הנשחרות לה' והנגלות לו וגוי ונאמת אמת פלוגתא פן רכי יהודה ורבי נחמיה פי' דמנהרין דף מ"ג ע"ג שהפסק הזה איש כפשוטו פי' מה שרשי"ש ממלך טעם נקדר פלוגתתם לק' אם

הסופר שכה נקוד דכשר פ"ס:

11

אזכור משה

נקדוה כהלויות לכות על איש מקומו כגון על [אלו] איש שם או בשאר מקומו שאין לפסול מלקיחו נכסיה סוף אלפי' שצדין לא נחקק דבא על כל מים כהנה כתיבה משיי שהקדוה שחזרו הכמים הם מתקנה עולם כ"ס (הס"ס) נחמ"ס שר"י (תמ"ל) [נפסקי כח"ס] נחמ"ס פ' כל קרנעו (ע"ב) ח"ל כעכח מלא הסוס פשה נקדוה וחבר אם יאמר משכ למס נקדה יאמר סלא לא מתקדי מכל"י

12

אזכור משה

ואף הנקדוה שבתורה שאין בהם פסול בין אם לא נעשו אותן הנקדוה בהס"ת, ובין אם נמצא איזה נקדוה שאין צריכין, נמי אסור עיין בפסקי תוס' בנחות סימן רל"א כשכתב עזרא התורה עשה נקדה אפר אם יאמר משה לכה נקדה אסיב הלא לא מתקתי, והוא ברייתא באדר"ג פרק ל"ד הי"ד בלשון אחר שהוא גירסא כוסעת שאינא אכר עזרא אם יבא אליהו ויאמר לי כפני מה כתבת כן אומר אני לו כבר נקדתי עליהן ואם אומר לי ישה כתבת אעביר נקדה כעליהן, הוא סעות ברור כנתיבת התיבות שבתורה לא סייך שיסאלו למה כתבן דהרי כשה כפי הגבורה כתבן והמתוקן הוא בכלל כי דבר ה' בזה הוא כופר בתורה דהרי הוא כאומר שאותיות אלו לא נכתבו כפי הקב"ה או שהקב"ה התליף ואבר הפעתה לא יכתבו התרוייהו אלו נחשבו טופרים בתורה, וגם אם אין צורך לכתבן מה יועיל מה שכתב הנקדה, עכש"כ בבנין הירשע הם דברים שלא ניתנו להתאבר שצורא הסופר לא תיקן כוס דבר דהום נביא הבעולם לא יוכל להנות כוס דבר דאלה המצות שאין הנביא ראיא להודש דבר ואף על כנצפ"ד לומר ה' באמצע תיבה ה' בסוף תיבה הקשה הגמ' שאין רשאין להודש דבר, והתירוצ' כחכום וחזרו ויסודם הוא בפלפולא דכתבתו באג"מ איה ח"א סימן י"ד ענף א' סוף ד"ה אבל באמת, ואף עזרא לרי יוסי בסנהדרין דף כ"א דנכתבה על ידו הכתב הוא רק לענין זה שכתבה רמזה בתורה אבל לא לענין לתקן כוס דבר וחם לו לומר ושרי' ליה מרה לבעל בנין יהושע, אבל פשוט שהוא גירסא כוסעת אלא צריך לגרוס כהפסקי תוס' וכדוהובא גם בס"ו י"ד סימן ע"ר"ד סוף סק"ו.

13

כח"ס האזכור משה פקודי פק"ד

לפיכך אב יעמיד איש בין מן האבות בין בישראל ויעשה את ימיפת ואמר שה' שלתי להוסיף כציה או לריע כציה אי לפרש בכציה מן הצציה פירש שלא שבענו מבישת. או שאבר שאיתן הצצות שנעצמו בהן ישראל אין לעולם ולדור היות אלא כציה לפי וכן ה"ו ה"ו זה נביא שקר שהרי בא להבחיט נביאיו של משה. יביתתו בתקן על שהודו לרבר בשם ה' אשר לא ציהו. שהוא ברוך שמו ציה למשה שהכעיה הוואת לו ולענין עד עולם ולא איש אל יכבו:

22 ספר ציוני סקת

אז ישיר ישראל וגו'. כתב הרי"ח זה הלל הגדול שאחר שניצולו מסיחון ועוג ועברו נחל ארנון נעשה זה השיר והיה כתוב בחומש עד שבא דוד העי"ה והסיר מזמור דמשה וחברו בתהילים ותדע שכן הוא שנותן לחם לכל בשר כל"ה הודו לאל השמים כל"ה קאי על המטיר להם לחם מן השמים וכו' יהושע ועשה מזמור שני שעומדים בבית ה' והוסיף רק חרוש אחד ולכל ממלכות כנען ר"ל ע"י נעשה נס זה וכשדוד כבש הוסיף גם הוא ברוך ה' מציון שוכן ירושלים הללויה. וזה היה דרכם בימים ההם כשהיו מתקנין השיר על הנס היו חוקרין אחר באר טוב שנאמר במקלהות ברכו ה' ממקור ישראל:

23 אגרות משה פ"א

אחרי כתבי היינו הספר ציוני על ה' בנחם ציוני וכצאתי מה ספר פ' אפר לנחם הספר זה בשם הרי"ח, אבל זה אינו מתוך כלים שהיה הוא כפירה בתורה וכו' האמר זה הוא כפירה בתורה וגם צינן גוף על דוד הבלה, לא ידע לטי' בבחי' כי הוא ר' בנחם ציוני וכצאתי מה שכתב באיזה ספר על כס ריה"ח בלא עין, אבני הייתי צופה שאסור לכבוד ולקנות גם ספר ציוני כבוד הנפסד דבר כפירה זו וטוב לכתוב זה למדלי א"י. והגני יחיד בוקרה,

כשה פירשתי

24 פ"א פ"א מנחם ציוני

[פז] ציוני חיברו הרב ר' מנחם ציוני על התורה ע"פ הסדר יש בו חידושים נוראים ובנה ספרו על הודו וספר הכהיר ופי' הרמב"ן וכתר ש"ס ויתר ספרי מקובלים והוא היה משפיר"א ונדפס בקרימונה שנת ש"ך:

25 פ"א פ"א מנחם ציוני

(סא) רבי מנחם ציוני (סי' ציוני נח"נ):

26 אגרות משה י"ב ח"ג א' סיון ק"ו

עוד בדבר פירוש התורה המיוחס לר"י החסיד

בצה"י

ע"ש פנחס י"ח תמוז תשל"ו.

מע"כ ידידי הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן אויערבאך שליט"א שלח וברכה לעולם.

ארהיב בנפשי עזו לכתוב להודיע באשר שבא הנידון לפני בחילה מחמת שדידי הרב הגאון מוהר"ר

חסי בודד המלך והוא גרוע מסוים שהוא בלא טעם כלל רק כמו להכעיס. וגם ניכר שם שכופר בנס דבארה של מרים והיה זה הבאר שאמר שירה עליו, והוא מפרש באריכות שהיו חוקרים אנה באר מים טובים וקרים וטוב לתנות עליו, וזוהו גם כפירה בהמסעות שהיו רק ע"ס ה' ולא בסוים חכונות בני אדם אף לא של משה וכמפורש בקראי, ובכל שנות המדבר שתו רק כבארה של מרים, והוא כנראה כיפר בזו.

19 פ"א פ"א פ"א

ב (8) מאילת ומעציון גבר. וא"ת היאך באו לעציון גבר כמו שאומ' באלה מסעי' ויסעו מעציון גבר, והלא של אדום היה כדאמ' בדברי הימים י' ואו הלך שלמה לעציון גבר על שפת הים בארץ אדום, ואומר אבי שעציון גבר לא היה של אדום כ"א מלך אדו[ן]ם נשא מהטבאל בת מטרת י' והיא הכניסה לו את עציון גבר, (שמתוך) [שמחוקת] היו מביאין הוהב מן מלכות י' שהיא נמצא כמו מרשיילא או פנדיא שעוברים דרך שם לעכבו, כך לא היו יכולין ללך אחר הוהב אם לא היו באין לעציון גבר מתחילה, וזהו בח מי זהב שהכניסה לו עיר שממנה תלכין במים עד הוהב, וחו לא נעשה עדיין בימי י'שה כי אם לפני מלך מלך לבני ירו' י', מ' קודם שמלך שאול אחריכך, אבל בימי שלמה כבר נעשה לכן כתבו בימי כנסת גדולה בחומש שלא תתמה אך בא עציון גבר לאדום כמו שכתוב בדברי הימים י'.

20 אגרות משה י"ב ח"ג א' סיון ק"ו

לא ואלה הבלים. י"א כי בדרך נבואה נכתבה זאת הפרשה י'. ויצחקי י' אמר בספרו, כי בשי' יהושע נכתבה זאת הפרשה י'. ושירש הדורות כרצוני. הכי קרא שם יצחק, כל השופע יצחק לו, כי אבר כי חיד הוא הוד האדומי י', ואמר כי מהטבאל אחות תחפנתס י'. והלילה חלילה שהדבר כמו שדבר על ימי יהושעס י', וספרו ראוי להשרף. ולמה תמה על שפנתה כלים שמלכו שהם רבים י'. והנה מלכי ישראל כלים במספר י'. ושני אלה הבלים קרובים לפני מלכי ישראל י', גם מלכי יהודה רבים הם במלכי אדום עד ימי כשה י'. והאמת שפירוש לפני מלך מלך על משה מלך ישראל, וכן כתוב ויהי בישוקן כל (דבר לג' ח).

21 אגרות משה פ"א

וכן כדבר דברי עציון גבר דכל אדום היה לא בעד שנתה בארץ אדום אלא שהיה זה כל מהטבאל בת מטרת הוהב עיר הכביאין הם הוהב היה זה קודם שסוף האל ולכן כתבו בימי כנסת הגדולה בחומש שלא תתמה אך בא עציון גבר לאדום, הרי הוא הכפירה שפירש ואלה הבלים הכפירה כתבו אחר כך שהיא כפירה בתורה ובנבואה, וכבר הביא באבן עזרא באפיקורס אחד בשם יצחקי האמר כי בימי יהושעס נכתבה זאת הפרשה ובסוף האבן עזרא חלילה חלילה שהיה כמו שדבר על ימי יהושעס וספרו ראוי להשרף, ונמצא שכבר הוא דין ספרו באבן עזרא הצריך לשרוף ספר כזה, ואין נדפס עתה מחזיקים ספרים אחרים בכפירה י'. וספר זה עזר גרע כי הרי הכופרים הרשעים זיישו זה בתוך ספר הנקרא על הם ר' יהודה החסיד כדי להסעות את העולם בהסתה והדחה כזו שגם ריה"ח אמר זה לכן פסוק האסור להדפיס ספר זה ועוד גרוע ועד מספרי מינים שהם הבין המתבר כתוב עליו, שהרבה אפילו בספרי העם לא יאמינו לזה אבל כשהם ריה"ח כתוב יש לחוש שגם יותר יסעו ויעשו כפירים בתורה עי"ז ולכן ברור האסור באיסור היותר גדול דמחטיא את הרבים, ואני הייתי אוסר שלא ידפיסו כלל אף לא הדברים האחרים כי אפשר לא נבדק היסב ובפרט כי נעשה ספק גדול כמילא על כל הספר כי הוא מתברר ואף אם נמצא הם איזה דבר שנמצא בשמו של ריה"ח בספרי הראשונים אין ראיה על שאר הדברים מאחר שאינם רשומת גדולה כזה.

דחאי אפשר שהרבה דברים לא ראינו לפום ריהסא וצריך גם לבער ממש גם ע"י שרפה והוא זכות היתר גדול לרבו ר' יהודה החסיד שלא יכשלו ע"י גדלו ושמו הטוב יותר ממה שנקיים אף דברים הטובים שכתב הוא, דליכא שום חיוב ומצוה על האדם שילמד ספרי כל רבותינו שהוא דבר שא"א במציאות לקיים ללמד כל הספרים ויכול אדם ללמוד בספרים המפורסמים לטוב ומאחר שכבר נתפרסם בעוה"ז ספר הבנויף הזה אין לנו שוב מה לחוש להצניע הדבר ויש לפרסם שספר הנדפס על התומש בשם ר' יהודה החסיד הוא מוויף וצריך לבערו מן העולם.

הגני יחיד,

משה פיינשטיין

25
1910

(6) ורבה ורב יוסף דאמר תרוייהו האי ספר אפורה אמור למקרי ביה בשבת כאי טעמא דלא גיהן ליכתב

משל ומדלא כתב את כולן למדת שמה שכתב רה"ק היה כדפרישי ודחו בזה דברי ר"ש בן מנסיא ומעוד קרא אל תוסף על דבריו, ור"ש בן מנסיא נמי לא פליג אלא על קהלת ולא על משלי מאיזה טעם שלא חש לקושיות רבנן עליו, וגם מהרש"א עצמו במגילה בח"א פ"י כן ולא הביא כלל פירוש אחר וצ"ע בטונת מהרש"א, דברור ופשוט שלא היה ספק לחכמים שכל דברי שלמה אמת אף שלא ידעו לתרץ דבריו, ולא רק מה שאמר ברוה"ק אלא אף דברי חכמתו הם אמת כיון שהקרא משבח חכמתו ודאי הוא אמת דאף על מה שמשבחין אמרדאי בגמ' בסנהדרין דף י"ו א"ר יהודה אמר רב אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שידע לטהר את השרץ הקשה הם ר"ת בתוד"ה שידע מה לנו בחרישות של הבל שהתורה טימאנו כ"ש שהקרא לא יחשיב לשבח חכמות שהן הבל שהן כנגד התורה, ובפרט לסתור דברי עצמו שאין זה חכמה כלל כלשון ר' תנחום דמן גר שבקושיותו על סתירה מדבריו לדברי דוד ולדברי עצמו אמת שלמה אן חכמתך ואן סוכלתנותך, הרי דסתירת דברי דוד דבריו עצמו לא נחשב חכם ונבון כלל, ובדחאי כיון שהקרא אומר בכמה מקומות שהיה חכם מכל האדם תחלה בהבטחת ה' בנבואה אליו הגה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמך ואח"כ בקום הבטחת ה' ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו וקרא דיתן אלקים חכמה לשלמה ותבונה הרבה סאד וקרא דדיחבס מכל האדם סאיתן האורחי הוימן וכלכל חרדע בני מחול וידוע מה שדרשי חז"ל על קרא זה מגדל חכמתו ממי נתסין הקרא, שדאי מי שטפר ומסתפק ח"ו בחכמתו של שלמה הוא אפיקורס גפור סטפר בנביאים, שלכן ח"ו לנו לומר אף במקצת שנסתפקו חכמים מצד שנדמה להו שהוא סתירה שחשבו ממש שאין לזה תירוץ אף להסוברים שקהלת לא נאמר ברה"ק סברתי אף הכללת אלפי משל שלא נכתבו שגם חכמים מדוד שלא נאמרו ברה"ק סאתר שלא נכתבו ליכא אף מקצת ספק באמיתתן.

אלא שאף שידעו באמונה שלימה שליכא באמת שום סתירה בדבריו אבל כיון שאין מבינים יש להסועין לסעות ולחשוב שהוא סתירה ויבאו להחמיס הקראי דבמלכים דהיי רצו לנגנוו אף שהוא עקירת תורה דספר זה דכשלי וקהלת כסביל קיום עיקרי האמונה שלא יכשלו אינכי בזה, וכוא שיש כח לחכמים לעקור דבר מן התורה שעקרו מצות סופר חולב בסביל שלא יבואו לעבור על הרצאה דכבת וטובא סד"ג.
וא"כ הא יקשה דלא היה להו לנגנו כל הספר אלא רק מקומות שהוקעה להו ביהוקאל ומשלי וקהלת שיעקרו רק מעט ולא כל הספר שהוא עקירה כתורה ומדברי נבואה שנכתבה גם לנו בלא סום צורך, ואף אם ניכא סאסור לכתוב פחות מספר סלם גם בנביאים וכתובים דהא רבה ור' יוסף אמרי בניסין דף ס' דספר אפרתא אסור לביקרי ביה ואף לדינא שפסיק שמתר הוא מסעם עת לעשות לה הפרו תורתך, הרי גמי איכא עת לעשות לה כדי סיוכלו לקרות ספר יהוקאל ומשלי וקהלת במקום שליכא סום חיש, אלא צריך לומר דכיון דחזו בהו דברים שאף לחכמים גדולי העולם היו מוקשים, חששו סאולי סתם אינשי יסעו בעוד מקומות אף שלהחכמים לא נראה להו שיש לסעות, שלכן רצו לנגנו כל הספר עד שדרש חנניה בן חזקיה ספר יהוקאל ועיינו היטב בקהלת ומשלי וראו שלחכמים אין למיסעי, ששוב לא חששו לסועין מסתם אינשי דנאחר דחכמים יאמרו להם שהם יודעין כל הספר ואמינו להם שאין להרהר כלום ח"ו אחר ספרים אלו.
וא"כ בספר של אחד מרבותינו שרשעים זייפו וכתבו שם כשהעתיקו את הספר דברי כפירה להסעות את העולם בכונה שיאמרו שהצדיק הגדול ח"ו כתב זה, שדאי אין לסמוך על מה שנוציא משם מה שראינו